

the training of its businessmen. In South Korea, when foreign specialists from TRIVZ are hired to work in small and medium-sized companies, the state reimburses the company from 50 to 90 % of the costs of paying for the services of such a specialist. Samsung has created a site for three-level training of employees and students. The acquired experience was first distributed in their own country, and later throughout the world, in particular for teaching high school students. However, this experience has not yet been adopted by Ukraine. And it is of great importance for the involvement of high school students in inventive activities, and in particular for creation pioneering inventions. The well-known Ukrainian expert from TRIVZ E.H. Golibardov (under the pseudonym Eugeniusz Golibard) dedicated the book to the importance of TRIVZ and its methodological tools for successful inventive and business activities. But he did not provide examples of solving interesting inventive problems with their help. Therefore, the task of this research is primarily to find such problems and their solutions that would interest high school students and encourage them to be inventive. Examples are also needed for this ensuring the prosperity of companies through invention and examples of advanced training methods in this area. The author of many inventions created with their participation chose for demonstration the one that not only allowed to solve a difficult problem, but also became the beginning of a new phase of TRIVZ application at Samsung, the organization of TRIVZ application in which is a model for the whole world. The three-level system of training the company's specialists was also considered in order to master TRIVZ and transfer it to educational institutions, in particular to companies and schools of many countries. Conclusions were made regarding the similarity of this system to the system developed by Ukrainian specialists. Recommendations are given on the joint use of foreign and domestic experience.

Keywords: invention; Samsung; training; comparison.

Стаття надійшла до редколегії 20 листопада 2023 року

УДК 373.5.048:331.548–021:464–056.45

DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-2\(31\)-122-131](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-2(31)-122-131)

Комашко Леонід,

м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-2302-6364>

ІНТЕГРАТИВНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ТА ЮНАЦЬКОГО ВІКУ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Анотація.

У статті на теоретичному рівні обґрунтовано інтегративно-функціональну концепцію педагогічної системи підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємстві за рівнями, функціями та інтегративними зв'язками. Подано власне визначення педагогічної системи підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємстві. За рівневою системою підготовки концепції описано широке та вузьке коло підприємства.

Авторська інтегративно-функціональна концепція охоплює 14 функцій: теоретико-методологічну, науково-дослідну, навчальну, адаптивну, пізнавальну, морально-ціннісну (виховну), оціночно-контрольовальну, методичну, діагностичну, корекційно-розвивальну, управлінську, конкурсову, прогностично-стратегічну, систематизовану.

Ключові слова: обдарованість; підприємництво; суб'єктно-контекстна концепція; готовність до професійного самовизначення.

На сучасному етапі розвитку українського державотворення виступає нагальна потреба в нових спеціальностях і потенційних кадрах, які б підіймали країну під час складної військово-політичної ситуації. Однією з таких спеціальностей постає сфера «Підприємництво». Економічна криза країни змушує обдаровану молодь започатковувати, обґрунтовувати проєкти на національному та інтернаціональному рівнях, які б долали економічну кризу, вибудовували фінансову систему найбільш оптимально і продуктивно. Для таких реформацій потрібно розвивати лідерські та підприємницькі здібності під час підготовки обдарованої молоді до вибору відповідної професії «Підприємництво» в позашкільних освітніх закладах.

Наша концепція педагогічної системи підготовки обдарованих дітей юнацького та підліткового віку до вибору професії в підприємстві ґрунтується на організації та впровадженні в навчальну діяльність обдарованих учнів реального проєктування ділових і партнерських відносин у підприємстві, а також буде враховувати рівень розвитку організації, самостійності та креативності ідей обдарованих старшокласників.

У розширеному контексті підготовкою обдарованих старшокласників до вибору різноманітних професій займалися такі відомі вітчизняні науковці: М. В. Мадзігон, В. Вербицький, Г. Костюк, Н. Лавриненко, Г. Корсун, В. Рибалка.

Відомі сучасні українські наковці М. Садова, Н. Бельська, М. Піддячний висвітлюють проблему морально-ціннісних і цільових позицій обдарованих старшокласників обрати професію свого життя.

Закордонні вчені Ф. Ворел, Л. Мазев, Дж. Лакін, К. Мей, Дж. Рензулі, К. Халлер, Н. Робінсон описують нове бачення вибору професії у сфері підприємництва за рахунок психолого-педагогічного підходу, у рамках якого виступає професійна самореалізація та самовдосконалення.

Проблема полягає в тому, що не існує впровадженої системи підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії в підприємстві і ми за рахунок впровадженої авторської інтегративно-функціональної концепції розв'яжемо відповідну проблему.

Мета статті полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати *інтегративно-функціональну концепцію педагогічної системи* підготовки обдарованих старшокласників до вибору професій сфери підприємницької діяльності в закладах позашкільної освіти.

Педагогічна система підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємстві в нашому розумінні – це оновлення та обґрунтування змісту підготовки професійної освіти у сфері підприємницької діяльності: залучення учнів до розроблення підприємницьких проєктів, впровадження в педагогічну практику методичного інтегративно-функціонального комплексу підприємницького спрямування.

Дуже важливо під час обґрунтування системи підготовки до вибору професії враховувати готовність до професійного самовизначення, що, на нашу думку, є новоутворенням. Відповідне новоутворення ми визначаємо за рахунок рівневої системи оцінювання: високого, середнього, низького.

Запропонована нами інтегративно-функціональна концепція педагогічної системи підготовки обдарованих юнаків і дівчат охоплює інтегративний та функціональний підходи, що укомплектовують радикальні методи та нововведення, які потрібно впроваджувати в систему освіти на науки України, а також поза увагою не залишити і консервативні погляди корифеїв педагогічної науки та практики: В. Вербицького [1], В. Мадзігона [2], М. Вачерського [2], Г. Костюка [3] та ін.

Концепція охоплюватиме багато функціональних вимірів, які вважаються центральними для досягнення прогресу в підприємницькій освіті як України, так і за кордоном. Деякі загальні особливості були виділені Н. Лавриненком [4], Г. Корсуном [5], В. Рибалка [6], М. Садовою [7], зокрема підхід на основі команди, зосередженість на створенні цінностей, зв'язок учнів із зовнішнім світом і надання учням можливості діяти на основі своїх знань і навичок. Це призводить до глибинного навчання, а також розвитку підприємницьких компетенцій.

Відповідна концепція має як безпосередній, так і опосередкований характер щодо учнівської молоді.

На першому рівні розгляду інтегративно-функціональної концепції рекомендується стратегія, коли учні можуть діяти, розв'язуючи суспільні та повсякденні проблеми на основі їхніх власних інтересів та ідей, інтегрованих за основними предметами школи, а не розглядаючи підприємництво як окрему дисципліну. Це стимулює креативність, зацікавленість і самоефективність, а також невизначеність і двозначність, які спочатку можуть мати і негативний досвід. Тут учнів можна перетворити на вчителів, розповідаючи своїм одноліткам про те, чого вони навчилися під час процесу. На думку психолога М. Піддячного [8], така усна артикуляція вжитих дій і отримані висновки можуть значно полегшити процес глибинного навчання. Проаналізований вище підхід спирається на широке визначення підприємництва. Відповідний рівень має безпосередній характер до обдарованих старшокласників.

На другому рівні освіти, наприклад, у середній школі (але не обов'язково), виникає перехрестя, де більшість учнів продовжують використовувати інтегративно-функціональний підхід, але з акцентом на діяльності на основі знань навчальної програми. Деякі учні роблять активний вибір, що веде до окремого предметного підходу, де додаються ділова мова та терміни, а мета звужується до створення підприємства, наприклад, дуже поширений підхід. На другому рівні ставки підвищуються, а ризик невдачі зростає, що дає учням змогу розвивати наполегливість і конструктивне ставлення до невдач. Авторський інтегративно-функціональний підхід спирається здебільшого на вузьке визначення підприємництва. Відповідний рівень має безпосередній характер до обдарованих старшокласників.

На третьому рівні інтегративно-функціональний підхід стає більш заснованим на навичках, а основоположна теорія підприємництва стає чіткою, що дозволяє обдарованим замислитися над теоретичною базою їхньої підприємницької діяльності. Це надає можливість розвивати підприємницькі нахили та інтереси і, можливо, навіть підприємницьку ідентичність у деяких учнів. Цінність створена як формальна частина навчальної програми, може бути настільки значною, що іноді призводить до реального економічного зростання для партнерів (зі співпраці) за межами закладу освіти. Кінцевим результатом інтегративно-функціонального підходу є збільшення підприємницьких цілей, які направлятимуться на нові види цінностей у всіх сферах суспільства та в усіх сферах життя. Відповідний рівень має опосередкований характер до обдарованих старшокласників.

На четвертому рівні інтегративно-функціонального підходу теорія також висвітлюється, спираючись на дослідження В. Ясулайтіса [9] та К. Хеллер [6]. Коли учні (студенти) наближаються до кінця навчання, то можна додати мету створення стійкого підприємства з наміром включити його після закінчення навчання, тобто підхід до створення сталого підприємства. Це підвищує рівень залучення обдарованої молоді, а також призводить до того, що деякі з цих підприємств фактично стають реальними стартапами, що в майбутньому створюватимуть робочі місця та забезпечуватимуть економічне зростання. Кінцевим результатом інтегративно-функціонального підходу є фактичні підприємці, які створюють підприємства всередині або за межами вже встановлених організацій, а також люди-підприємці, які створюють зростання та цінність у всіх сферах суспільства. Відповідний рівень має опосередкований характер до обдарованих старшокласників.

Педагогічна система підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємстві має ґрунтуватися на нормативно-правових документах Міністерства освіти і науки України: Концепція профільного навчання в старшій школі; наказ МОН України «Про затвердження Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається», Постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р. № 842 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення», Постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2009 р. № 28 «Про затвердження Положення про Раду з питань професійної орієнтації населення».

Рис. 1. Схема інтегративно-функціональної системи підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії в підприємстві

Авторська інтегративно-функціональна концепція охоплює 14 функцій: *теоретико-методологічну, науково-дослідну, навчальну, адаптивну, пізнавальну, морально-ціннісну (виховну), оціночно-контрольовальну, методичну, діагностичну, корекційно-розвивальну, управлінську, конкурувальну, прогностично-стратегічну, систематизовану.*

Схематично ми показали на *рисунку 1* інтегративно-функціональну систему підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії в підприємстві.

Зауважимо, що функції мають логічні інтегративні зв'язки між собою, де одна функція впливає з іншої, або підпорядковує декілька функцій зокрема: науково-дослідна функція впливає з теоретико-методологічної; навчальна функція включає адаптивну, пізнавальну, морально-ціннісну (виховну), оціночно-контрольовальну; у методичну функцію ми включили діагностичну та корекційно-розвивальну; управлінська функція підпорядковує собі конкурувальну та прогностично-стратегічну; систематизована функція об'єднує всі функції загалом.

Опишемо більш детально кожну із запропонованих функцій (*рис. 1*).

Теоретико-методологічна функція ґрунтується на ретельному аналізі наукових праць історичних передумов розвитку вітчизняних і закордонних науковців у контексті підприємницької освіти, професійного самовизначення та готовності обдарованих старшокласників до підприємницької діяльності, зокрема було:

- досліджено історичний контекст і сучасний стан підготовки до підприємницької діяльності, а також особливості позашкільної освіти у вітчизняній педагогіці;
- проінтерпретовано підприємницьку освіту за дослідженнями сучасних закордонних вчених;
- виявлено загальні концептуальні положення обдарованих старшокласників у сфері професійного самовизначення;
- вивчено проблему формування підприємницьких якостей обдарованих старшокласників за кордоном;
- здійснено опис різних класифікацій підприємницьких якостей та їх розвиток у позашкільних закладах освіти сучасними вітчизняними науковцями;
- висвітлено особливості мотивів готовності обдарованих старшокласників до вибору професій сфери підприємницької діяльності в закладах позашкільної освіти;
- визначено проблем підготовки обдарованих старшокласників до підприємницької діяльності.

Діагностична функція охоплює комплекс методик, які виявляють: тип особистості щодо вибору професії в підприємницькій діяльності; рівень підприємницьких і лідерських здібностей, рівень мотивації та ціннісних орієнтацій, що спрямовані на відповідний тип професії; волюні якості та рівень підприємницької обдарованості в старшокласників закладів позашкільної освіти.

Корекційно-розвивальна функція є надзвичайно важливою для нашого дослідження, адже розроблено комплексну програму підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії «Підприємництво», практична частина спрямована на корекційні техніки для розвитку підприємницьких здібностей в обдарованих старшокласників, до якої включили комплекс методик, які нададуть учням можливість розкрити свої підприємницькі здібності: уміння розділяти і делегувати повноваження, уміння розробити та презентувати проекти тощо.

Систематизована функція – її важливо врахувати в педагогічній системі підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії в підприємстві. Спільні цілі (виховна та навчальна), загальні теоретичні та практичні компетентності педагога в підприємницькій справі, системно-інтегративний підхід у викладацькій діяльності об'єднує всіх учасників освітнього процесу в єдиний механізм і виступає колективним суб'єктом підготовки до вибору професії «Підприємництво».

Пізнавальна функція полягає в бажанні педагогів та обдарованих учнів навчатися та розвивати один в одного підприємницькі якості, обмінюватися досвідом і працювати на партнер-

ському рівні в позиціях: учитель – учень, учитель – учитель та учень – учень. Згідно з нашою авторською концепцією, ця функція відповідає за розвиток в обдарованих дітей таких пізнавальних процесів, як мислення, пам'ять, мовлення, відчуття, сприймання, увага та уява тощо. Для розвитку підприємницьких здібностей важливу функцію відіграють всі пізнавальні процеси, а особливо креативне мислення, організаційні та комунікативні здібності обдарованих. Ми включили до відповідної функції таку якість, як когнітивна гнучкість, яка безпосередньо пов'язана з адаптаційною функцією.

Зокрема О. Спіро [5] вважає, що когнітивна гнучкість, імовірно, є здатністю обдарованих старшокласників реконструювати знання та організаційні ресурси різними способами (наприклад, зіткнутися зі складними ситуаціями) відповідно до потреб різного походження. Іноземні вчені пропонують два різних типи когнітивної гнучкості: реактивну та спонтанну. На їхню думку, реактивна гнучкість передбачає трансформацію способу мислення для адаптації до змін навколишнього середовища; спонтанна гнучкість охоплює два набори реакцій, які можуть бути вироблені без зовнішніх підказок або відсутні.

Дослідники Мартін і Рубін [2] поширюють дослідження когнітивної гнучкості зі сфери освіти та навчання на інші сфери та висувають концепцію когнітивної гнучкості з нової точки зору. Вони вважають, що когнітивна гнучкість полягає в тому, що люди мають більше вибору щодо дій, які вони повинні зробити, коли мають справу з певною ситуацією. Тобто вони готові адаптуватися до зміни навколишнього середовища і вірять, що вони здатні впоратися з новими ситуаціями.

Адаптивна функція. З урахуванням того, що групи старшокласників допрофесійної підготовки розраховані на 1–2 роки, учням потрібно зуміти адаптуватися до занять із профілем підприємницької діяльності. Якщо ж ми беремо категорію обдарованих старшокласників, то з такою категорією дітей працювати значно важче, аніж з нормою. Тому і адаптуватися до нових умов обдарованим буде важче. Доречно було б в розробку практичної частини комплексної програми підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії «Підприємництво» додати техніки з адаптаційних тренінгів, або ж самостійно розробити методики для зниження рівня дезадаптованості. Це той етап, який успішно має пройти обдарований учень, інакше всі наступні функції не будуть розкриватися і реалізовуватися в повному обсязі. Педагоги часто зіштовхуються з відповідним явищем дезадаптації, яке призводить до того, що особистісний потенціал у підприємстві може бути виявлений навіть на високому рівні, але з проблемами дезадаптованості цей потенціал не матиме реалізації. Дезадаптація більше характеризує обдарованих старшокласників з позиції не лідерства, а аутсайдерства. Запорукою успіху може виступити той факт, що такі діти зможуть подолати явище дезадаптованості і, таким чином, відновити прихильність однолітків до своєї справи. Зазвичай такий шлях (від аутсайдерства до лідерства) дуже складний і рідкісний, але допустимий. За подальшої розробки поліструктурної моделі, питання щодо подолання психологічних бар'єрів старшокласниками на шляху до реалізації своїх підприємницьких здібностей буде враховано і розв'язано.

Оціночно-контрольовальна функція дасть змогу вчителеві здійснити перевірку над виконанням творчо-практичних завдань, тому до відповідного модулю нами розроблятимуться тестові завдання щодо підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії у підприємстві. Для розвитку адекватної самооцінки у майбутнього підприємця важливо, щоб учасники позашкільного освітнього процесу оцінювали себе самостійно на належному рівні. Тобто, можна давати обдарованим учасникам практичні завдання щодо оцінки роботи свого партнера. Такі завдання бажано давати в класі, де вчитель має можливість проконтролювати перевірку завдань між самими учнями, але умовою виступатиме конфіденційність: учні не знатимуть чий завдання вони перевіряють, а отже, оцінюватимуть об'єктивно.

Конкурувальна функція буде доречною при включенні її в практичну діяльність закладів позашкільної освіти тоді, коли конкуренція розглядається з позитивної позиції. Негативна конкуренція в нашому розумінні призводить до розвитку таких негативних психологічних

якостей, як: підступність, лицемірство, безтактність, авантюризм. Проте позитивна конкуренція в психолого-педагогічному контексті розкриватиме та розвиватиме моральні якості обдарованої особистості: справедливість, чесність, діловитість, продуктивність у підприємницькій діяльності. Також позитивну та негативну конкуренцію ми розглядаємо з позиції вирішення конфліктів у підприємницькій діяльності. Важливою складовою майбутнього лідера-підприємця є вміння конструктивно вирішувати конфлікти між підлеглими, а не лише дбати про свої власні амбіції та егоїстичні цілі, що неминуче призводить до деструктивного вирішення конфлікту.

Щороку на початку осіннього семестру в штаті Каліфорнія UNI Entrepreneurs спільно з підприємницьким центром Джона Паппаджона [10] проводяться змагання з презентації для студентських і учнівських олімпіад у підприємницькій справі. Такого типу конкурсні змагання дійсно формують здорову конкуренцію на міжнародному рівні серед обдарованих старшокласників. Переможці конкурсу UNI згодом беруть участь у національному конкурсі організації колегіальних підприємств, який проводиться в межах щорічної конференції CEO. Визначаються три національні переможці серед учнівської молоді.

Морально-ціннісна (виховна) функція є важливою щодо педагогічної системи підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємництві. Педагоги можуть сформувати у здібного учня саме морально-ціннісні якості особистості, а не дух авантюризму, який нерідко проявляється в майбутніх підприємців. Важливою властивістю, яку необхідно сформувати в процесі підготовки обдарованих учнів до вибору професії у підприємстві є моральна відповідальність, що передбачає обдуманий ризик, почуття відповідальності за себе, свою справу, за підлеглих працівників у майбутньому. Нове розуміння феномену підприємництва в педагогіці (Ф. Ворел, Л. Мазев, Дж. Лакін, К. Мей, Дж. Рензуллі, К. Халлер, Н. Робінсон та ін.) та психології (Р. Семенова-Пономарьова, Б. Федоришин, О. Мерзлякова та ін.), виходячи з гуманістичних поглядів, відмежовується від погляду на підприємництво як просте прагнення до збагачення і споживання. Воно передбачає широкий спектр шляхів самореалізації: прийняття особистістю відповідальності, ризикованості, самостійності в поведінці і в невизначеному ринковому середовищі з метою не лише отримувати прибуток, а й формувати цінності для підвищення попиту на високу якість нових продуктів [8]. Вважаємо, що такі якості вкрай необхідні для майбутнього підприємця і дуже важливі під час вибору професії в підприємницькій діяльності.

Навчальна функція – одна з головних функцій у педагогічній системі підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії в підприємстві. Функція відповідає на запитання: «Яким чином визначити та навчитися підприємницькій діяльності?» І на це запитання відповідають усі наступні функції, яві включені нами до авторської інтегративно-функціональної концепції педагогічної системи підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємстві.

Прогностично-стратегічна функція. Важливо планувати на майбутнє навчально-професійну діяльність. Відповідне планування буде прогресивним і конструктивним якщо вірно буде прийняте рішення щодо вибору професії в підприємстві обдарованими старшокласниками. Важливою умовою є і той факт, яку саме тактику обиратиме педагог під час ведення курсу підприємництва для обдарованих? Також важливо, щоб сам обдарований мав свободу вибору щодо формування плану та визначенні стратегії стосовно того яким чином реалізувати краще заплановану діяльність? Відповідна функція буде основою в поліструктурній моделі мотиваційного компоненту при постановці цілей обдарованими учасниками освітнього процесу.

Управлінська функція. Лідерські якості у старшокласників можна розвивати шляхом розробки комплексу педагогічних завдань, де група старшокласників розподіляється на підгрупи і учитель дає змогу учням у кожній підгрупі обрати лідера. Кожному учаснику навчального процесу потрібно побувати лідером, навіть якщо учні самостійно не обрали когось з учасників. Учитель, застосовуючи педагогічну тактику, формує відповідну умову кожен учасник в підгрупі може спробувати себе в ролі лідера.

Управлінську функцію ми також розглядаємо на рівні адміністрації та вчителів позашкільних закладів у системі підготовки старшокласників до підприємницької діяльності. Такий рівень може стати прикладом для старшокласників: яким чином організовується освітній процес, наскільки адміністрація справляється з управлінням та делегуванням повноважень тощо?

Науково-дослідна функція нами впроваджується в контексті трьох позицій:

1) з позиції автора як дослідника педагогічної проблеми «Формування готовності обдарованих старшокласників до вибору професій сфери підприємницької діяльності в закладах позашкільної освіти»;

2) з позиції учителя позашкільного закладу, який викладатиме курс «Вступ до підприємницької діяльності» в обдарованих старшокласників;

3) з позиції обдарованого учня, якого можна підготувати до досліджуваної тематики у відповідній сфері знань.

Методична функція враховує методичне забезпечення щодо дослідження шляхів і засобів удосконалення системи готовності обдарованих старшокласників до вибору професій сфери підприємницької діяльності в закладах позашкільної освіти. До методів забезпечення ми зараховуємо: діагностичний інструментарій професійного самовизначення обдарованих старшокласників; розробку корекційно-розвивальних завдань і технік за об'єктом та предметом дослідження; опис вибірки досліджування.

Також наша концепція враховуватиме під час її впровадження в систему підготовки обдарованих старшокласників до вибору професії у підприємницькій діяльності суб'єктно-центрований підхід, де до кожного обдарованого учасника освітнього процесу ми будемо знаходити індивідуальний стиль і контакт. Зокрема в дослідженнях М. Садової [11] обґрунтовано суб'єктно-контекстну концепцію професійної відповідальності особистості, де описано сутність суб'єкта діяльності як автора свого життя.

У нашому ж розумінні суб'єкт підприємницької діяльності – це активна особистість, яка розраховує на власні сили, ставить перед собою цілі, приймає рішення і долає труднощі на шляху до професійного самовизначення та подальшої підприємницької реалізації.

У контексті викладеного в статті матеріалу можна дійти таких висновків. Так, автором було теоретично **обґрунтовано інтегративно-функціональну концепцію** педагогічної системи підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємстві, яка охоплює 14 функцій: теоретико-методологічну, науково-дослідну, навчальну, адаптивну, пізнавальну, морально-ціннісну (виховну), оціночно-контрольовальну, методичну, діагностичну, корекційно-розвивальну, управлінську, конкурувальну, прогностично-стратегічну, систематизовану.

Подано власне визначення *педагогічної системи підготовки обдарованих дітей підліткового та юнацького віку до вибору професії в підприємстві* – це оновлення та обґрунтування змісту підготовки професійної освіти у сфері підприємницької діяльності: залучення учнів до розроблення підприємницьких проєктів, упровадження в педагогічну практику методичного інтегративно-функціонального комплексу підприємницького спрямування.

Концепція педагогічної системи підготовки обдарованих дітей юнацького та підліткового віку до вибору професії в підприємстві ґрунтується на організації та впровадженні в навчальну діяльність обдарованих учнів реального проєктування ділових і партнерських взаємовідносин у підприємстві, враховуючи рівень розвитку організації, самостійності та креативності ідей обдарованих старшокласників.

Використані літературні джерела:

1. Вербицький В. В. Про стан і перспективи розвитку позашкільної освіти / В. В. Вербицький // Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки: зб. матеріалів Всеукр. пед. конф. (Київ, 2–3 груд. 2008 р.). – Київ : АБЕРС, 2008. – С. 5–18.

2. Мадзігон В. М. Підприємництво: причини виникнення і форми існування, підготовка молоді до підприємницької діяльності / В. М. Мадзігон, М. В. Вачевський // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – С. 56–70.

3. Костюк Г. С. Роль професійного самовизначення у формуванні особистості / Г. С. Костюк // Питання професійної орієнтації учнів. – Київ : Рад. школа, 1969. – С. 3–14.

4. Лавриченко Н. М. Професійна орієнтація учнів у системі середньої освіти Франції: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Н. М. Лавриченко. – Київ, 1996. – 165 с.

5. Корсун Г. О. Професійне самовизначення сучасної молоді Німеччини та Інтернет / Г. О. Корсун // Наука та освіта без кордонів. 2012: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Перемишль, Польща, 7–15 груд. 2012 р.). – Перемишль : Nauka I studia, 2012. – С. 1–8.

6. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : дис. ... д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 / В. В. Рибалка. – Київ, 1998. – 465 с.

7. Садова М. А. Особистісні та когнітивні чинники самовизначення щодо майбутньої професії учнів ліцею із різними видами обдарованості (академічна, творча, інтелектуальна) / М. А. Садова // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. – 2020. – Вип. 2 (25). – С. 110–118.

8. Піддячий М. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до професійного самовизначення у міжшкільних навчально-виробничих комбінатах : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / М. І. Піддячий. – Київ, 2002. – 296 с.

9. Ясулайтіс В. А. Дистанційне навчання : метод. рек. / В. А. Ясулайтіс. – Київ : МАУП, 2015. – 72 с.

10. Mann R. V. Psychological features of forming ship crews and determining the optimal life project cycle / R. V. Mann, A. J. Kuliiev, O. V. Stovpets, V. V. Baryshnikova, M. A. Sadova // International Journal of Management (IJM). – 2020. – Vol. 11, Issue 3. P. 155–165. – URL: https://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_3/IJM_11_03_017.pdf.

11. Садова М. А. Самовизначення щодо майбутньої професії дітей юнацького віку із різними видами обдарованості / М. А. Садова // Вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. – 2020. – Вип. 1(20). – С. 54–60. – URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/psihol-visnik-20-11.pdf>.

References

1. Verbytskyi, V. V. (2008). Pro stan i perspektyvy rozvytku pozashkilnoi osvity [On the state and prospects for the development of out-of-school education]. *Pozashkilna osvita: istorychni postupy ta zdo butky – Out-of-school education: historical progress and achievements All-Ukrainian ped. conf. (Kyiv, December 2–3, 2008)*. Kyiv. P. 5–18. [in Ukrainian].

2. Madzhon, V. M., & Vachevskyi, M. V. (2010). Pidpryemnytstvo: prychny vynyknennia i formy isnuvannia, pidhotovka molodi do pidpryemnytsoi diialnosti [Entrepreneurship: causes of emergence and forms of existence, preparation of youth for entrepreneurial activity]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*. P. 56–70. [in Ukrainian].

3. Kostyuk, H. S. (1969). Rol profesiinoho samovyznachennia u formuvanni osobystosti [The role of professional self-determination in the formation of personality]. *Pytannia profesiinoi orii entatsii uchniv – The issue of professional orientation of students*. Kyiv. P. 3–14. [in Ukrainian].

4. Lavrychenko, N. M. (1996). Profesiina orii entatsiia uchniv u systemi serednoi osvity Frantsii [Vocational orientation of students in the secondary education system of France]. *Candidate's Thesis*. Kyiv 165 p. [in Ukrainian].

5. Korsun, H. O. (2012). Profesiine samovyznachennia suchasnoi molodi Nimechchyny ta Internet [Professional self-determination of modern German youth and the Internet]. *Nauka ta osvita bez kordoniv – Science and education without borders: III International science and practice conf. (Przemyśl, Poland, December 7–15, 2012)*. P. 1–8. [in Ukrainian].

6. Rybalka, V. V. (1998). Osobystisnyi pidkhid u profilnomu navchanni [Personal approach in specialized education of high school students]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 465 p. [in Ukrainian].

7. Sadova, M. A. (2020). Osobystisni ta kohnityvni chynnyky samovyznachennia shchodo maibutnoi profesii uchniv litseiu iz riznymy vydamy obdarovanosti (akademichna, tvorcha, intelektualna) [Personal and

cognitive factors of self-determination regarding the future profession of lyceum students with different types of giftedness (academic, creative, intellectual)]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy – Pedagogical innovations: ideas, realities, perspectives*. 2 (25). P. 110–118. [in Ukrainian].

8. Pidchiachyi, M. I. (2002). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy pidhotovky starshoklasnykiv do profesiinoho samovyznachennia u mizhshkilnykh navchalno-vyrobnychkykh kombinatakh [Organizational and pedagogical conditions of training high school students for professional self-determination in inter-school educational and industrial combines] *Candidate's Thesis*. Kyiv, 296 p. [in Ukrainian].

9. Iasulaitis, V. A. (2015). Dystantsiine navchannia [Distance learning]. Kyiv. 72 p. [in Ukrainian].

10. Mann, R. V., Kuliev, A. J., Stovpets, O. V., Baryshnikova, V. V., & Sadova, M. A. (2020). Psychological features of forming ship crews and determining the optimal life project cycle. *International Journal of Management (IJM)*. Vol. 11 (3). P. 155–165. Retrieved from: https://iaeme.com/MasterAdmin/Journal_uploads/IJM/VOLUME_11_ISSUE_3/IJM_11_03_017.pdf.

11. Sadova, M. A. (2020). Samovyznachennia shchodo maibutnoi profesii ditei yunatskoho viku iz riznymi vydamy obdarovanosti [Self-determination regarding the future profession of children of youth with different types of giftedness]. *Visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho – Bulletin of the Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynskyi*. Vol. 1(20). P. 54–60. Retrieved from: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/psihol-visnik-20-11.pdf>. [in Ukrainian].

Komashko Leonid

INTEGRATIVE-FUNCTIONAL CONCEPT OF THE PEDAGOGICAL SYSTEM OF PREPARING GIFTED CHILDREN OF ADOLESCENT AND YOUNG AGE FOR CHOOSING A PROFESSION IN ENTREPRENEURSHIP

Summary.

The article theoretically substantiates the integrative-functional concept of the pedagogical system of preparing gifted children of adolescent and youth age to choose a profession in entrepreneurship, which includes 14 functions: theoretical-methodological, scientific-research, educational, adaptive, cognitive, moral-value (educational), evaluation-control, methodical, diagnostic, corrective-developmental, managerial, competitive, prognostic-strategic, systematized.

The actual definition of the pedagogical system of preparing gifted children of adolescent and youth age to choose a profession in entrepreneurship is presented – this is an update and justification of the content of vocational education training in the field of entrepreneurial activity: involving students in the development of entrepreneurial projects, introducing into pedagogical practice a methodical integrative-functional complex of entrepreneurial orientation.

According to the level system of training, the concept describes a wide and narrow circle of entrepreneurship. Well-known modern Ukrainian academics, such as Sadova M., Bielska N. highlight the problem of moral values and goal positions of gifted high school students to choose the profession of their lives.

Foreign scientists such as F. Vorel, L. Mazev, J. Lakin, K. May, J. Renzulli, K. Haller, N. Robinson describe a new vision of choosing a profession in the field of entrepreneurship through a psychological and pedagogical approach, within which advocates professional self-realization and self-improvement.

Our concept of a pedagogical system for preparing gifted children of youth and adolescence to choose a profession in entrepreneurship is based on the organization and introduction into the educational activities of gifted students of real design of business and partnership relationships in entrepreneurship, will take into account the level of development of the organization, independence and creativity of ideas of gifted high school students.

Keywords: *giftedness; entrepreneurship; subject-context concept; readiness for professional self-determination.*